

Kohtuasi C-713/23

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

23. november 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Naczelny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

8. november 2023

Kaebajad:

JC-T

MT

Vastustaja:

Wojewoda Mazowiecki (Masoovia vojevood)

Põhikohtuasja ese

Kassatsioonkaebus otsuse peale mitte kanda liikmesriigi perekonnaseisuregistrisse sama liikmesriigi kodanikest samasooliste isikute abielutunnistus, kelle abielu sõlmiti teises liikmesriigis, mille kodanik on ainult üks kõnealustest isikutest

Põhikohtuasja ese ja õiguslik alus

Samasooliste isikute teises liikmesriigis sõlmitud abielu tunnistuse liikmesriigi perekonnaseisuregistrisse kandmisest keeldumise vastuolu ELTL artikli 20 lõike 2 punktiga a ja artikli 21 lõikega 1 – ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimus

Kas ELTL artikli 20 lõike 2 punkti a ja artikli 21 lõiget 1 tuleb koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 7 ja artikli 21 lõikega 1 ning Euroopa

Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ, artikli 2 punktiga 2 tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui pädevad asutused selles liikmesriigis, mille kodakondsus on liidu kodanikul, kes on teise liidu kodanikuga (samast soost isikuga) sõlminud abielu mõnes teises liidu liikmesriigis selle liikmesriigi õiguse kohaselt, keelduvad seda abielutunnistust tunnustamast ja registreerimise teel riiklikku perekonnaseisuregistrisse üle kandmast, muutes kõnealuste isikute jaoks võimatuks selles liikmesriigis niisuguses perekonnaseisus ja ühte perekonnanime kandes viibimise, sest vastuvõtva liikmesriigi õiguses ei ole samasooliste isikute abielu ette nähtud?

Viidatud rahvusvahelise õiguse normid

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon“) artikli 8 lõige 1, artiklid 12 ja 14

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Liidu lepingu (ELL) artikkel 6

Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 20 lõige 1, artikli 20 lõike 2 punkt a ja artikli 21 lõige 1

Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 7, artikli 21 lõige 1 ja artikkel 45

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ, artikli 2 punktid 1–3

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta määruse (EL) 2016/1191, millega edendatakse kodanike vaba liikumist, lihtsustades teatavate avalike dokumentide Euroopa Liidus esitamise nõudeid, ning muudetakse määrust (EL) nr 1024/2012, artikkel 4

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

2. aprilli 1997. aasta Poola Vabariigi põhiseaduse (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.) artiklid 18, 31 ja 47

25. veebruari 1964. aasta perekonna- ja eestkosteseadustiku (Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy) artikli 1 lõige 1, artikkel 3

17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego) artikkel 1138

4. veebruari 2011. aasta rahvusvahelise eraõiguse seaduse (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe) artikkel 7

28. novembri 2014. aasta perekonnaseisuaktide seaduse (Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego) artikkel 3, artikli 104 lõiked 1, 2 ja 5, artikli 105 lõige 1, artikli 107 punkt 3

Viidatud Euroopa Liidu Kohtu praktika

2. oktoobri 2003. aasta kohtuotsus Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539, punkt 25

14. oktoobri 2008. aasta kohtuotsus Grunkin ja Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, punkt 16

18. juuli 2013. aasta kohtuotsus Prinz ja Seeberger, C-523/11 ja C-585/11, EU:C:2013:524, punkt 23

2. juuni 2016. aasta kohtuotsus Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, punkt 32

24. novembri 2016. aasta kohtuotsus Ghezelbash, C-443/15, EU:C:2016:897, punkt 59

14. novembri 2017. aasta kohtuotsus Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, punkt 52

5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Coman jt, C-673/16, EU:C:2018:385, punktid 32, 35 ja 36

14. detsembri 2021. aasta kohtuotsus Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“, C-490/20, EU:C:2021:1008, punkt 47

Viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIK“) praktika

EIK 11. juuli 2002. aasta otsus Goodwin vs. Ühendkuningriik, CE:ECHR:2002:0711JUD002895795

EIK 24. juuni 2010. aasta otsus Schalk ja Kopf vs. Austria, CE:ECHR:2010:0624JUD003014104

EIK 21. juuli 2015. aasta otsus Oliari vs. Itaalia,
CE:ECHR:2015:0721JUD001876611

EIK 17. jaanuari 2023. aasta otsus Fedotova jt vs. Venemaa,
CE:ECHR:2023:0117JUD004079210

Asjaolude ja põhikohtuasja lühiülevaade

- 1 Käesoleva kohtuasja kaebajad JC-T, kellel on Poola ja Saksamaa topeltkodakondsus, ja MT, kes on Poola kodanik, sõlmisid abielu Berliinis (Saksamaa). Pärast abielu sõlmimist võttis esimene neist ka abikaasa perekonnanime oma teiseks perekonnanimeks. Tema taotlusel muudeti ka Poolas Urzęd Stanu Cywilnego m.st. Warszawy (Varssavi perekonnaseisuamet) – kus koostati ka mõlema kaebaja sünnitunnistus – juhataja otsusega ära tema perekonnanimi, lisades sellele teise perekonnanime. Praegu elavad kaebajad Saksamaal, aga kavatsevad kolida Poola ning soovivad elada seal abiellumisest tulenevas perekonnaseisus ja perekonnanimedega, mille nad võtsid pärast abielu sõlmimist.
- 2 Kaebajad esitasid nimetatud ameti juhatajale taotluse oma välismaise abielutunnistuse registreerimiseks Poola perekonnaseisuregistris. Juhataja keeldus oma otsuses perekonnaseisuaktide seaduse artikli 107 alusel abielutunnistuse kandmisest perekonnaseisuregistrisse põhjusel, et Poola õigus ei näe ette abielu samasooliste isikute vahel ja seega oleks kõnealuse abielutunnistuse registreerimine vastuolus Poola Vabariigi õiguskorra aluspõhimõtetega.
- 3 Kaebajad esitasid kõnealuse otsuse peale kaebuse Wojewoda Mazowieckile (Masoovia vojevood), kes jättis oma otsusega ameti juhataja otsuse kehtima. Lisaks tuvastas vojevood, et Saksa abielutunnistuse näidis on selle Poola vastega vastuolus, mille tagajärjel tuleks abielutunnistuse registreerimisel sisestada kahe mehe ees- ja perekonnanimed, aga neist ühe andmed tuleks kanda jaotisse „naine“. Poolas saavad abielu sõlmida ainult naine ja mees ning seetõttu on lubamatu kanda perekonnaseisu dokumenti abikaasadena kahe mehe andmed, olenemata sellest, kuidas on tähistatud abielutunnistuse eri jaotised.
- 4 Kaebajad kaebasid keeldumise otsuse edasi Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawiele (vojevoodkonna halduskohus Varssavis), paludes tühistada viidatud otsused, millega keelduti välismaise abielutunnistuse registreerimisest.
- 5 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (vojevoodkonna halduskohus Varssavis) jättis oma otsusega kaebuse rahuldamata, kinnitades, et kaebajad eksivad, kui väidavad, et kohustus kaitsta abielu naise ja mehe vahelise liiduna, mis on ette nähtud Poola Vabariigi põhiseaduse artiklis 18, ei kujuta endast välismaal sõlmitud samasooliste abielu registreerimise keeldu. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (vojevoodkonna halduskohus Varssavis) kinnitas, et kogu liikmesriigi õigussüsteem kujutab endast ühtset tervikut ja põhiseaduse sätete tõlgendamisel õiguskorra aluspõhimõtete kontekstis ei saa eirata madalama

järgu õigusaktis sisalduvaid õigusnorme. Perekonna- ja eestkosteseadustiku artikli 1 lõikes 1 ei ole aga ette nähtud abielu samasooliste isikute liiduna, sest abielu on seal defineeritud vaid naise ja mehe vahelise liiduna. Kaebajate seisukoha omaksvõtmine tähendaks samasooliste abielude tunnustamist liikmesriigi avalikus korras, mida põhiseadus ja muud seadused ette ei näe. Seega rikuksid samasooliste isikute välismaise abielutunnistuse registreerimise tagajärjed Poola õiguskorra aluspõhimõtteid. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (vojevoodkonna halduskohus Varssavis) kinnitas samuti, et registreerimisest keelumine ei riku ELTL artiklit 8 ja artiklit 14 koostoimes konventsiooni artikliga 12 ja ELTL artikli 21 lõikega 1, sest kõnealune vaidlus puudutab perekonnaseisu küsimust, mis ei ole seotud vaba liikumise ja liikmesriigis elamise õigusega.

- 6 Kaebajad kaebasid Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (vojevoodkonna halduskohus Varssavis) otsuse edasi Naczelnny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus).

Eelotsusetaotluse esitamise põhjuste lühikokkuvõte

- 7 Perekonnaseisuaktide seaduse artikli 104 lõike 2 kohaselt seisneb välismaise perekonnaseisuakti registreerimine selle dokumendi sisu täpses ja sõnasõnalises ülekandmises Poola perekonnaseisuregistrisse nii keelises kui ka formaalses mõttes, muutmata mingil viisil välismaises dokumendis esitatud isikute ees- ja perekonnanimesid. Perekonnaseisuaktide seaduse artikli 105 lõikes 1 on registreerimine määratud materiaal-tehnilise toiminguna, mille puhul lisatakse perekonnaseisuakti märkus registreerimise kohta. Abielutunnistuse registreerimise otsese õigusliku tagajärjena luuakse Poola perekonnaseisuakt, mis on eraldiseisev sündmuse esialgse registreerimise aktist ja mille tõestusjõud on võrdväärne perekonnaseisuaktidega, mis on loodud Poolas õigusliku sündmuse registreerimise tagajärjel. Perekonnaseisuaktide seaduse artikli 107 punkti 3 kohaselt keeldub perekonnaseisuameti juhataja registreerimisest, kui see registreerimine oleks vastuolus Poola Vabariigi õiguskorra aluspõhimõtetega. Ka rahvusvahelise eraõiguse seaduse artikli 7 kohaselt ei kohaldata välismaist õigust juhul, kui selle kohaldamine tooks kaasa tagajärjed, mis on vastuolus Poola Vabariigi õiguskorra aluspõhimõtetega.
- 8 Kuigi kohtuasi puudutab abielutunnistuse registreerimist, siis kaebajate väidete kontekstis, et nad kavatsevad hakata elama Poolas (vastuvõtvast liikmesriigis, mis ei tunnusta samasooliste isikute abielu) perekonnaseisus, mis tuleneb nende vahel Saksamaal sõlmitud abielust ja pärast selle sõlmimist võetud perekonnanimedega, tekkisid Naczelnny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus) kahtlused, kuidas tõlgendada ELTL artikli 20 lõike 2 punkti a ja artikli 21 lõiget 1, milles on ette nähtud liidu kodanike õigus liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil, võttes arvesse nende põhiõigusi, sh põhiõiguste hartast tulenevaid õigusi, nagu õigus eraelu ja perekonna austamisele (harta artikkel 7) ning

igasuguse diskrimineerimise keeld, eelkõige seksuaalse orientatsiooni alusel (harta artikli 21 lõige 1).

- 9 Naczelny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus) viitab Euroopa Kohtu praktikale, milles on rõhutatud, et perekonnaseisu küsimused ja nendega seonduvad õigusnormid kuuluvad liidu pädevusse ning liidu õigus seda pädevust ei riku (kohtuotsus Garcia Avello, punkt 25; kohtuotsus Grunkin ja Paul, C-353/06, punkt 16). Liikmesriigid on vabad valima, kas näha ette samasooliste isikute abielu või mitte (kohtuotsus Parris, C-443/15, punkt 59), aga liikmesriigid peavad seda pädevust teostades siiski järgima liidu õigust ning seega ka sätteid, mis käsitlevad liidu iga kodaniku vabadust liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil (kohtuotsus Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, punkt 32).
- 10 Lisaks on Euroopa Kohtu praktika kohaselt liikmesriigi kodanikel õigus elada tavalist perekonnaelu nii vastuvõtvast liikmesriigis kui ka liikmesriigis, mille kodakondsus neil on, kui nad sellesse liikmesriiki tagasi pöörduvad, selle õigusega aga seostub õigus elada koos oma pereliikmetega (kohtuotsus Coman jt, punkt 32, ja kohtuotsus Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“, punkt 47).
- 11 Direktiivi 2004/38 artikli 2 punkti 2 kontekstis, mis sisaldab „pereliikme“ definitsiooni, mis hõlmab mõistet „abikaasa“, on mõiste „abikaasa“ sooneutraalne ja võib seega hõlmata asjaomase liidu kodaniku samasoolist abikaasat, ja liikmesriik ei tohi oma riigisisesele õigusele tuginedes üksnes vastuseisu väljendamiseks keelduda oma territooriumil tunnustamast abielu, mille kolmanda riigi kodanik on samast soost liidu kodanikuga sõlminud mõnes teises liikmesriigis selle liikmesriigi õiguse kohaselt (kohtuotsus Coman jt, C-673/16, punktid 35 ja 36).
- 12 See, et liikmesriigi õiguses puuduvad õigusnormid, mis näevad ette niisuguse abielu ülevõtmise või registreerimise võimaluse, ei tohi seega välistada kohustust tunnustada vastuvõtvast liikmesriigis niisuguse abielu sõlmimise teatud konkreetseid tagajärgi. Liidu kodanik, kes on kasutanud vaba liikumise ja muus liikmesriigis kui tema päritoluliikmesriik elamise õigust, võib muu hulgas oma päritoluliikmesriigi suhtes teostada selle staatusega kaasnevaid õigusi (kohtuotsus Prinz ja Seeberger, punkt 23). ELTL artikli 21 lõikes 1 on liikmesriikide kodanikele ette nähtud õigus elada nii vastuvõtvast liikmesriigis kui ka liikmesriigis, mille kodanikud nad on, tavalist pereelu, elades seal koos oma pereliikmetega (kohtuotsus Lounes, punkt 52).
- 13 Naczelny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus) viitab ka harta artiklile 7 ja artikli 21 lõikele 1, mis sisaldavad normatiivset sisu, mis on identne vastavalt konventsiooni artikli 8 lõikega 1 ja artikliga 14. EIK on oma praktikas viidatud õigusnormide tõlgendamisel võtnud arvesse konventsiooni artiklit 12, Naczelny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus) märgib aga, et see kohtupraktika on viimase 20 aasta jooksul edasi arenenud valdkonnas, mis puudutab samasooliste isikute liitude õigusliku tunnustamise riigisiseste õigusnormide hindamist.

- 14 Nii leidis EIK kohtuasjas Goodwin, et konventsiooni artiklis 12 kasutatud mõisteid, mis on seotud mehe ja naise õigusega abielluda, ei saa enam käsitleda mõistetena, mis määravad soo ainult bioloogiliste kriteeriumide alusel. Kohtuasjas Schalk ja Kopf pooldas EIK küll vajadust tunnustada õiguslikult nende partnerite suhteid, keda perekonnana võib hõlmata konventsiooni artiklist 8 tulenev kaitse, aga märkis, et konventsiooniga ühinenud riikidel on kuni asjaomase õigusnormi vastuvõtmiseni teatud kaalutlusruum. Kohtuasjas Oliari kinnitas EIK, et konventsiooni artiklit 8 võib tõlgendada nii, et see paneb konventsiooniga ühinenud riikidele positiivse kohustuse reguleerida samasooliste isikute abielude õiguslikku seisundit nende abielude tunnustamiseks ja kaitsmiseks.
- 15 Kohtuasjas Fedotova tõlgendas EIK konventsiooni artiklit 8 nii, et konventsiooniga ühinenud riikidel on kohustus reguleerida institutsionaalselt samasooliste isikute abielud ning seega neid abielusid ka tunnustada ja kaitsta. EIK hinnangul ei saa eraelu tõlgendada ainult õigusega privaatsusele, vaid seda tuleb tõlgendada ka õigusena luua ja arendada suhteid teiste inimestega, traditsioonilise peremudeli kaitsmine ei saa aga õigustada seda, et puudub igasugune vorm samasooliste isikute abielude tunnustamiseks ja kaitsmiseks. EIK jättis liikmesriikidele teatava otsustusvabaduse abielude registreerimise vormi valdkonnas, võttes arvesse ühiskondlikke tingimusi, kitsendades institutsionaliseerimise vajaduse partnerlussuhtele või muule suhtele.
- 16 Naczelny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus) kaldub arvama, et ELTL viidatud sätteid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus otsus, millega keeldutakse välismaise abielutunnistuse registreerimisest liikmesriigi perekonnaseisuregistris, sest see keeldumine on ilming vastuvõtva riigi suutmatusest austada liidu kodanike perekonnaseisu ja nende õigusi perekonnaelule pärast abiellumist ühes liikmesriigis selle riigi õiguse kohaselt, samuti on see diskrimineerimine soo ja seksuaalse orientatsiooni alusel ning takistab sellisena neil inimestel täielikult kasutada oma õigust liikuda ja kõnealuses liikmesriigis elada. Liidu õiguses ei eristata abikaasat või partnerit, kellega liidu kodanik on sõlminud registreeritud kooselu, perekonnaliikmena soo alusel ja seega on see mõiste sooneutraalne.
- 17 Liikmesriigi õigusnormid, mis puudutavad perekonnaseisu, sh abielu, kuulvad liikmesriigi pädevusse, siiski peab iga liikmesriik selle pädevuse teostamisel järgima liidu õigust sh õigusnorme, mis käsitlevad õigust liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil. Liikmesriigi õigusnormid ei tohi rikkuda „ühiseid väärtusi“ (harta preambuli põhjendus) ja seega põhiõigusi, mis on antud igale liidu kodanikule.
- 18 Teisest küljest saab aga ELTL viidatud sätteid tõlgendada nii, et kõnealune keeldumine ei ole nendega vastuolus. Ülekandmisest keeldumine põhjusel, et vastuvõttev liikmesriik tunnistab abieluna vaid naise ja mehe liitu, ei tähenda nimelt, et liikmesriigi kodanikult võetaks ära õigus vabalt liikuda ja selles liikmesriigis elada, ainsa reservatsiooniga, et eeldatakse arvestamist selle

liikmesriigi õigusega, mis ei tunnusta samasooliste isikute abielu. Euroopa Liit austab „rahvaste kultuurilisi erinevusi ja tavasid“ (harta preambuli põhjendus).

- 19 Pärast eelotsuse küsimusele vastuse saamist otsustab Naczelny Sąd Administracyjny (Poola kõrgeim halduskohus), kas samasooliste isikute abielu sõlmimist võimaldavate õigusnormide puudumine liikmesriigi õiguses on võrdväärne sellise suhte teatavate tagajärgede tunnustamise kohustuse eiramisega.

TÖÖDOKUMENT